

Kartläggning av huvudmäns arbete med att motverka skolsegregation

Sammanfattning

Skolverket prioriterar arbetet mot skolsegregation och dess negativa effekter

Under 2018 fokuserar Skolverket på tre prioriterade områden – lärarförsörjning, skolsegregation och den lokala styrningen av skolan. Inom ramen för arbetet med skolsegregation har Skolverket undersökt hur ett urval av huvudmän arbetar för att motverka skolsegregation och dess negativa effekter.

Arbetet kräver samarbete och ett gemensamt ansvarstagande

Kartläggningen visar att det finns en gemensam uppfattning och medvetenhet hos kommunala såväl som fristående huvudmän om att skolsegregation är ett problem som kräver att de agerar. Huvudmännen lyfter vikten av samarbete och nätverk, både inom och mellan huvudmän, för att få till en jämnare och mer blandad elevsammansättning på skolnivå.

Fokus på skolor med mindre gynnsamma förutsättningar

Huvudmännen relaterar ofta skolsegregationen och dess orsaker till skolor där en majoritet av eleverna har migrationsbakgrund eller är socioekonomiskt mindre privilegierade, snarare än att betrakta skolsegregation som något som uppstår i relation mellan skolor. I kartläggningen framkommer få exempel på insatser som är riktade mot skolor med mer gynnsamma förutsättningar.

Huvudmännen vidtar olika typer av insatser som direkt eller indirekt kan kopplas till frågan om skolsegregation. De flesta insatserna syftar till att minska effekterna av befintlig segregation snarare än att främja en jämnare och mer blandad elevsammansättning. Huvudmännen beskriver ekonomisk och personell resursfördelning som viktiga delar i arbetet med att motverka negativa effekter av skolsegregation. När det gäller insatser för att åstadkomma en jämnare och mer blandad elevsammansättning tycks de ökande elevkullarna ha öppnat för möjligheter att påverka elevströmmar genom att skapa tillfällen för omorganisation av huvudmannens skolenheter, ombyggnation eller anläggning av nya skolor.

En övergripande och långsiktig strategi på samtliga nivåer

Den mångfald av insatser som framkommer i kartläggningen belyser det faktum att det inte finns en insats eller ett arbetssätt som löser frågan om skolsegregation. Även om kartläggningen ger få svar om vilka enskilda insatser som är framgångsrika är det tydligt att de huvudmän som tycks fokusera medvetet på frågan om skolsegregation gör det utifrån en övergripande och långsiktig strategi som inkluderar insatser på samtliga nivåer i styrkedjan. De huvudmännen arbetar dels med insatser på organisatorisk nivå som syftar till att balansera själva elevsammansättningen, dels

2018-06-05
Dnr 2018:00332
2 (10)

med insatser för att skapa så goda förutsättningar som möjligt för rektorer och lärare att kunna fullgöra sina respektive uppdrag. Arbetet utgår från huvudmännens systematiska kvalitetsarbete och sker ofta över förvaltningsgränser eller i samverkan med andra huvudmän.

Inledning

Skolverket har genom en kartläggning undersökt hur ett urval av huvudmän arbetar för att motverka skolesegregation och dess negativa effekter i grundskolan. I det här PM:et redovisar Skolverket sina iakttagelser. PM:et avser inte att ge en uttömmande bild av de intervjuade huvudmännens arbete för att motverka skolesegregation.

Skolverkets arbete med kartläggningen

Skolverkets arbete med kartläggningen är en del av myndighetens prioriterade arbete mot skolesegregation och utgår från myndighetens uppgift att främja en likvärdig utbildning och likvärdighet mellan skolor och mellan förskolor.¹ Syftet med kartläggningen är att få en lägesbild av hur huvudmän runt om i Sverige arbetar med frågan om skolesegregation samt att identifiera och lyfta exempel på det arbetet. Genom en förståelse för nuläget kan Skolverket dels bidra till ett kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan huvudmän och skolor, dels anpassa och utveckla de insatser som Skolverket erbjuder huvudmän inom ramen för sin vägledning och sitt stöd.

Kartläggningen består av telefonintervjuer med representanter för huvudmännens utbildningsförvaltning eller motsvarande funktion som ansvarar för grundskolan. Totalt har Skolverket intervjuat representanter för 27 huvudmän. Intervjuerna har utgått från övergripande frågeställningar om vilka insatser huvudmannen vidtar för att motverka skolesegregation, skälen till att huvudmannen valt insatserna och eventuell kunskap om resultaten av insatserna.

Utgångspunkten för intervjuerna har varit grundskolan med fokus på mer övergripande insatser som vidtas inom huvudmannens organisation, till exempel system för resursfördelning, organisation av skolor och upptagningsområden, generella pedagogiska metodval eller samarbeten med föreningar och lokalt näringsliv. Inom ramen för kartläggningen har det inte funnits utrymme att gå in på djupet i frågeställningar om hur skolor organiserar och sedan genomför undervisningen.

Kort om skolesegregation, likvärdighet och skolans kompensatoriska uppdrag

Vad är skolesegregation?

Segregation innebär att vissa grupper är separerade från andra. Segregation förekommer på olika arenor i samhället och det går att analysera segregation utifrån olika bakgrundsvariabler.² I arbetet med kartläggningen har Skolverket valt att

---

¹ 1 § förordningen (2015:1047) med instruktion för statens Skolverk.

² Kommittén för inrättande av en delegation mot segregation (2017). *Segregation. En bild av läget i landets kommuner inför inrättandet av Delegationen mot segregation*. Här nämns socioekonomisk bakgrund, etnicitet och demografi som de vanligaste bakgrundsvariablerna.

fokusera på bakgrundsvariablerna socioekonomisk bakgrund³ och migrationsbakgrund⁴. Skolverket har valt att definiera skolsegregation som att elever med liknande socioekonomisk- och migrationsbakgrund går i samma skolor. I PM:et används begreppet familjebakgrund som sammanfattande benämning på socioekonomisk- och migrationsbakgrund.

Inom forskning lyfts vikten av en relationell syn på segregation. Med ett sådant synsätt betonas ”utanförskapet” i relation till ”innanförskapet”, det vill säga att det är i relationen mellan dessa poler som segregation uppstår.⁵ I arbetet med kartläggningen har Skolverket utgått från ett relationellt perspektiv på skolsegregation. Ett relationellt perspektiv är viktigt eftersom en alltför ensidig syn på skolsegregation, där enbart vissa skolor eller kommuner pekats ut som segregerade, riskerar att leda till svårigheter att se var orsakerna till problemen finns och till ytterligare stigmatisering.

Skolsegregationens utveckling och risker

Skolverkets analyser för åren 1998–2016 visar att skolor har blivit alltmer uppdelade utifrån elevernas familjebakgrund. Analyserna visar också att skolans socioekonomiska sammansättning har fått en större betydelse för elevernas resultat.⁶

Skolsegregationen riskerar att negativt påverka skolväsendets förmåga att kompensera för elevernas skilda förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, vilket riskerar att drabba elever med mindre privilegierad familjebakgrund hårdast.⁷ Skolsegregation bedöms inte endast ha betydelse för skolans förutsättningar att klara av det kompensatoriska uppdraget och elevernas kunskapsresultat. Inom forskning lyfts även andra risker med skolsegregation såsom stigmatisering av elever och en negativ påverkan på den sociala sammanhållningen i samhället.⁸

Forskning pekar mot att det är boendesegregation och skolval som är de avgörande faktorerna bakom den ökande skolsegregationen.⁹

---

³ I socioekonomisk bakgrund ingår här variablerna föräldrarnas utbildningsnivå och föräldrarnas inkomst.

⁴ I migrationsbakgrund ingår variablerna elever med svensk bakgrund, elever födda i Sverige med utländsk bakgrund och utlandsfödda elever.

⁵ Guevara, B. (2014). *Segregation - utbredning, orsaker, effekter och möjliga åtgärder: Ett kunskapsunderlag om segregation inom projektet KAIROS*, Dahlstedt, M. red. (2018). *Förortsdrömmar: Ungdomar, utanförskap och viljan till inkludering*.

⁶ Skolverket (2018). *Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor*. Rapport 467.

⁷ Kallstenius, J. (2010). *De mångkulturella skolorna*, Gustafson, K. (2006). *Vi och dom i skola och stadsdel*, Sernhede, O. red. (2011). *Förorten, skolan och ungdomskulturen*. Bunar, N. & Ambrose, A. (2016). Schools, choice and reputation: Local school markets and the distribution of symbolic capital in segregated cities. *Research in Comparative and International Education* 1: s. 1-18.

⁸ Rothstein, B. & Blomqvist, P. (2008). *Välfärdsstatens nya ansikte*, Bunar, N. och Sernhede O. red. (2013). *Skolan och ojämlikheten urbana geografi*.

⁹ Böhlmark, A. & Holmlund, H. (2011). *20 år med förändringar i skolan: Vad har hänt med likvärdigheten.*, IFAU (2014). *Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola*. Rapport 2014:25., IFAU (2015). *Skolsegregation och skolval*. Rapport 2015:5., Yang Hansen, K. & Gustafsson, J-E. (2016). Causes of educational segregation in Sweden – school choice or residential segregation, *Educational Research and Evaluation* 22 (1-2): s. 23-44., Östh, J. m.fl. (2013). School Choice and

2018-06-05
Dnr 2018:00332
4 (10)

Likvärdighet och skolans kompensatoriska uppdrag

I diskussionen om skolesegregation är begreppet likvärdighet centralt. Begreppet finns i en av skollagens inledande paragrafer och innebär att alla elever har rätt till en utbildning av hög kvalitet oavsett var i landet utbildningen anordnas.¹⁰ I rätten till en likvärdig utbildning ligger också en skyldighet för huvudmännen att ta hänsyn till barns och elevers olika behov samt att sträva mot att uppväga skillnader i deras förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.¹¹ Detta är vad som brukar benämnas som *skolans kompensatoriska uppdrag*. Bestämmelsen i skollagen om skolans kompensatoriska uppdrag syftar till att uppmärksamma det ansvar huvudmän, rektorer och lärare har för att vid resursfördelning, organisation samt val av metoder och arbetsätt anpassa verksamheten till barns och elevers skilda förutsättningar och behov.¹²

Huvudmännens arbete med att motverka skolesegregation

I det här avsnittet redovisar Skolverket resultatet från kartläggningen. Avsnittet innehåller en beskrivning av de insatser som kommunala och fristående huvudmän anger att de genomför för att främja en jämnare och mer blandad elevsammansättning och för att motverka negativa effekter av skolesegregation. Insatserna är grupperade i fem kategorier utifrån deras huvudsakliga inriktning.

Ny- och ombyggnation av skolor

Kartläggningen visar att frågor som rör ny- och ombyggnation av skolor är aktuella bland huvudmännen. I intervjuerna beskrivs orsaken till det i första hand vara knuten till den demografiska utvecklingen med växande elevkullar. Huvudmännen berättar att behovet av fler platser i grundskolan kräver att de anlägger nya skolor eller att de bygger ut befintliga skolor vilket öppnat för möjligheter att påverka elevströmmar. Ny- och ombyggnation av skolor blir därigenom ett sätt att motverka skolesegregation. Huvudmännen beskriver även nedläggning av skolenheter utifrån låga kunskapsresultat och kvalitetsbrister som en åtgärd för att motverka skolesegregation.¹³

Kartläggningen visar att huvudmännen, i förhållande till frågan om segregation, har valt olika riktningar i arbetet med att anlägga och bygga om skolor beroende på till exempel lokala förutsättningar och politisk vilja. Vissa huvudmän beskriver att de medvetet har valt att anlägga nya skolor eller bygga ut skolor i mindre privilegierade områden, ofta som en del av en vidare satsning för att motverka segregation och dess effekter. Andra huvudmän beskriver att de, tvärtom, valt att lägga ned skolor i

---

Increasing Performance Difference: A Counterfactual Approach. *Urban Studies* 50 (2): s. 407–425., Trumberg, A. (2011). *Den delade skolan*.

⁹ Skolverket (2018). *Analys av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor*. Rapport 467.

¹⁰ 1 kap. 9 § skollagen (2010:800).

¹¹ 1 kap. 4 § skollagen.

¹² Prop. 2009/10:165. *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*.

¹³ IFAU har ett pågående forskningsprojekt om effekter av skolnedläggningar, *Kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser av skolnedläggningar på elevresultat i Sverige 2002-2016*. (Dnr 164/2016).

sådana områden och istället valt anlägga eller satsa på skolor med en geografisk placering som ökar förutsättningarna för en jämnare och mer blandad elevsammansättning. Några huvudmän beskriver att placeringen av skolor är nära sammankopplad med bostadsbyggandet och att de har förhoppningar om att en mer blandad bebyggelse kommer att förebygga segregationen även i skolan.

I samtalen med huvudmännen framkommer att de också arbetar med organiseringen av skolväsendet i kommunen som ett medel för att försöka påverka elevströmmar. Som exempel nämner huvudmännen justerad stadiindelning, förändrade upptagningsområden, sammanslagning till större skolenheter och mer central placering av skolenheter som åtgärder med potential att påverka elevsammansättningen i skolorna. När det gäller resultaten av dessa åtgärder beskriver huvudmännen ett arbete som pågår här och nu och att det därför är svårt att uttala sig om dess effekter.

Val av skola och placering av elever

I samtalen med huvudmännen framkommer att de använder olika modeller för skolval, placering av elever samt urvalsgrunder (om det inte finns plats för alla sökanden) som sätt att främja en jämnare och mer blandad elevsammansättning.

En del av huvudmännen beskriver att de har eller är på väg att införa ett aktivt skolval, det vill säga ett system där utgångspunkten är att vårdnadshavare i kommunen ska välja vilken skola eller skolor de önskar att deras barn ska gå i. Beroende på hur länge huvudmännen haft ett system med aktivt skolval har de kommit olika långt i uppföljningen av dess effekter. En huvudman, som har haft systemet med aktivt skolval under många år, beskriver att det tyvärr inte mildrat skolsegregationen trots att det varit en bakomliggande ambition.

Huvudmännen beskriver att de arbetar aktivt för att nyanlända elever ska tas emot på flera skolor inom kommunen för att på så vis få till en jämnare och mer blandad elevsammansättning. Huvudmännen använder till exempel särskilda kvoter (fristående huvudmän), riktad information om skolval eller tillhandahåller skjuts eller busskort för att underlätta för eleverna att gå på en annan skola än den som ligger närmast deras bostad. Huvudmännen beskriver att de nyanlända eleverna, tack vara åtgärderna, tas emot på fler skolor och att man därigenom lyckats skapa en bättre balans mellan skolorna. Samtidigt framhåller vissa huvudmän att det är svårt att få eleverna att välja en annan skola än den som ligger närmast bostaden.

Skolans profil och status

I kartläggningen framkommer exempel på hur huvudmän arbetar för att stärka eller förändra skolans profil och status för att minska stigmatisering av vissa skolor och för att främja en jämnare och mer blandad elevsammansättning.

En del huvudmän betonar vikten av att fokusera på skolans kvalitet samt trygghet och studiero för att bli en attraktiv skola. En huvudman berättar att samtliga skolor i kommunen omfattas av en gemensam vision om att de ska bli de bästa skolorna i Sverige. Huvudmannen beskriver att de medvetet arbetar med att lyfta fram skolor med större utmaningar och visa på det goda arbete som faktiskt sker där. Genom

2018-06-05
Dnr 2018:00332
6 (10)

att forma berättelserna om skolorna försöker huvudmannen förmedla en annan bild än den som följer med det geografiska områdets status.

En huvudman beskriver att de genom marknadsföring försöker attrahera elever från olika områden, men huvudmannen framhåller ändå att det ytterst är skolans resultat som är avgörande för om skolan lyckas locka elever med skilda familjebakgrunder. En annan huvudman menar att det talas för lite om trygghet när det gäller skelsegregationen och dess utmaningar. Eftersom inga föräldrar vill låta sina barn gå i en skola som präglas av en orolig miljö är ett konsekvent arbete med trygghet och studiero centralt för att lösa problemet, betonar huvudmannen.

En annan typ av insats som en del huvudmän nämner är att de arbetar med profiler för att attrahera elever till skolor som de annars kanske inte skulle sökt sig till. Huvudmännen beskriver att det kan handla om språk-, idrotts- musik- eller kulturprofiler och att dessa medvetet förläggs vid vissa skolor i ett försök att påverka elevströmmarna. En huvudman framhåller att strategin att arbeta med profiler för att främja en blandad elevsammansättning förutsätter att skolan inte har kö eftersom närhetsprincipen annars blir avgörande för vilken elev som får plats. I samtalen med huvudmännen framkommer att de har olika erfarenhet av i vilken utsträckning profiler leder till en jämnare och mer blandad elevsammansättning.

Resursfördelning, stöd och utvecklingsinsatser

Majoriteten av huvudmännen i urvalet beskriver att de har ekonomiska resursfördelningssystem som tar hänsyn till olika bakgrundsvariabler i syfte att kompensera för skolornas olika förutsättningar. I samtalen betonar de också vikten av att styra de personella resurserna dit behoven är som störst samt att skapa goda förutsättningar för rektorer och lärare att klara av sina uppdrag.

Kartläggningen visar att huvudmännen arbetar aktivt med att få legitimerade och erfarna lärare att söka sig till skolor med mer utmanande förutsättningar. En huvudman lyfter risken för ”lärarsegregation” om de inte lyckas bryta synen på var det är hög status att arbeta. Huvudmannen beskriver att de internt och externt försöker möta det genom att synliggöra lärarnas skicklighet i skolor med mer utmanande förutsättningar. Av samtalen med huvudmännen framkommer att frågan om att attrahera och fördela lärare mellan skolor är komplex, bland annat eftersom att arbetsmarknaden är rörlig.

Något som återkommer i samtalen med huvudmännen är att de på olika sätt arbetar med karriärtjänster för att attrahera skickliga lärare till skolor som bedöms ha mer utmanande förutsättningar. De beskriver till exempel att de har ökat andelen förstelärare på skolorna och att de medvetet arbetar med att formulera ett tydligt uppdrag till förstelärarna som knyter an till skolornas systematiska kvalitetsarbete. En huvudman beskriver att de tack vare arbetet lyckats minska omsättningen av lärare men att de fortfarande har svårt att locka fler behöriga lärare till skolorna. Ytterligare en åtgärd som lyfts för att attrahera legitimerade och erfarna lärare är att erbjuda en högre ingångslön när de anställs på skolor som bedöms ha mer utmanande förutsättningar.

I intervjuerna framkommer olika exempel på hur huvudmännen arbetar med att rikta extra stöd- och utvecklingsresurser till skolor med mindre gynnsamma villkor för att på så vis skapa goda förutsättningar för rektorer och lärare att lyckas med sina uppdrag. Exempel på insatser som huvudmännen lyfter är kollegialt rektorslärande och tvåläraresystem. Andra insatser är coacher som stöttar skolorna i deras skolutvecklingsarbete, team som arbetar med tryggheten på skolan eller satsningar på skolornas arbete med bl.a. normer för att förebygga våld. En huvudman betonar vikten av att ha en tydlig plan för vad de vill åstadkomma med de extra resurserna. Huvudmannen menar att det inte nödvändigtvis blir bättre bara för att skolan till exempel har två lärare i klassrummet.

Insatser med kompensatorisk prägel

I intervjuerna berättar huvudmännen om insatser som har en kompensatorisk prägel, det vill säga insatser som riktas till skolorna i syfte att väga upp skillnader i elevernas förutsättningar till exempel vad gäller språkkunskaper, syn på framtidsmöjligheter eller tillgång till aktiviteter och föräldrastöd.

I samtalen framkommer att huvudmännen inte bedömer att dessa insatser i första hand syftar till att minska själva segregationen, men att de har potential att motverka de negativa effekter som tenderar att sammanfalla med segregation. Exempel på insatser som lyfts är satsningar på språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt, insatser knutna till studiehandledning, utbyten mellan skolor i olika områden, läxhjälp och förlängd tid i grundskolan. En del huvudmän arbetar även för att erbjuda eleverna kulturskola eller andra former av kulturupplevelser.

Något som återkommer i intervjuerna är att huvudmännen arbetar med olika former av samverkan för att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar. En huvudman beskriver att de under många år haft ett samarbete med universitet i kommunen som syftar till att elever från studieovana hem ska gå vidare till högre studier. Genom olika aktiviteter såsom läxhjälp, studieteknikkurser och mentorsprojekt får eleverna möjlighet att träffa representanter från universitet samt lära känna universitetsmiljön. En del i samarbetet handlar också om information till föräldrarna om gymnasieval och högskolestudier. Huvudmannen beskriver att de sett positiva resultat av samarbetet bland annat när det gäller övergången till högre studier.

Ett annat exempel på samverkan som lyfts är att skolan ska vara centrum för aktiviteter även efter skoltid med syfte att erbjuda elever en aktiv och meningsfull fritid, att vara en "Skola mitt i byn". Satsningarna bedrivs ofta i samverkan med andra förvaltningar och engagerar såväl föräldrar som närsamhället. I kartläggningen framkommer att denna form av samverkan utvärderas i samarbete med universitet.

Något som återkommer i samtalen med huvudmän är att de har elevcoacher eller liknande funktioner på skolorna som har i uppdrag att fokusera på elevernas studie-situation på ett mer övergripande plan och att verka som en länk mellan elev, skola och familj. Insatserna syftar bland annat till att minska frånvaron, stödja eleverna i deras utveckling och avlasta lärarna. Huvudmännen beskriver att arbetet med elevcoacher är relativt nytt och att det behöver utvärderas innan de kan uttala sig om resultaten.

Avslutande diskussion

Kartläggningen visar att det finns en gemensam uppfattning och medvetenhet hos såväl kommunala som fristående huvudmännen om att skolegregation är ett problem som kräver att de agerar. Huvudmännens erfarenhet av att arbeta med frågan varierar. Vissa huvudmän beskriver ett arbete som pågått under en lång tid medan andra huvudmäns arbete i många fall verkar vara en reaktion på ett ökat mottagande av nyanlända elever under de senare åren.

Oavsett erfarenhet är det tydligt att huvudmännen ofta relaterar skolegregationen och dess orsaker till skolor där en majoritet av eleverna har migrationsbakgrund eller är socioekonomiskt mindre privilegierade, snarare än att betrakta skolegregation som något som uppstår i relation mellan skolor. I kartläggningen framkommer få exempel på insatser som är riktade mot skolor med mer gynnsamma förutsättningar. Ett ensidigt synsätt på segregationen riskerar att dölja att utvecklingen i skolor med mindre privilegierade förutsättningar påverkar och påverkas av utvecklingen i skolor med mer privilegierade förutsättningar. Det riskerar också att leda till ytterligare stigmatisering av de elever som går i skolor som beskrivs som utsatta.

I samtalen med huvudmännen framkommer att de vidtar en mångfald av insatser som direkt eller indirekt är kopplade till frågan om skolegregation. Det är inte alltid huvudmännen arbetar utifrån perspektivet skolegregation utan insatserna sorteras ofta under andra teman, såsom trygghet och studiero, särskilt stöd eller lärarnas och rektorernas kompetensutveckling. Den mångfald av åtgärder som huvudmännen beskriver belyser det faktum som flera huvudmän också lyfter - att det inte finns en insats eller ett arbetssätt som löser frågan om skolegregation.

Utrymmet att påverka elevsammansättningen beskrivs överlag som begränsat. En faktor som huvudmännen återkommande lyfter är att de inte kan förändra de strukturella villkor som skolan verkar inom och att det krävs ett brett och långsiktigt arbete för att komma tillrätta med skolegregationens egentliga orsaker. När det gäller insatser för att åstadkomma en mer blandad elevsammansättning verkar ökande elevkullar ha öppnat för möjligheter att påverka elevströmmar genom att skapa tillfällen för omorganisation av skolenheter, ombyggnation och anläggning av nya skolor. Det är också tydligt att huvudmännen på olika sätt arbetar för att nyanlända elever ska tas emot på fler skolor eller med att inrätta profiler på utvalda skolor för att attrahera elever som annars inte skulle sökt sig dit. Såväl fristående som kommunala huvudmän lyfter vikten av samarbete och nätverk både inom och mellan huvudmän för att få till en jämnare och mer blandad elevsammansättning på skolenivå. I kartläggningen framkommer flera exempel på att huvudmän söker eller har etablerat ett samarbete.

Bristen på effektiva verktyg för att kunna lösa skolegregation är sannolikt en bidragande orsak till att huvudmännen framförallt berättar om insatser för att möta de negativa effekterna av skolegregationen. Dessa insatser syftar ytterst till att kompensera för skillnader i skolornas förutsättningar att genomföra sitt uppdrag och skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Huvudmännen beskriver resursfördelning som en viktig del i det arbetet. Det handlar till exempel om ekonomiska fördelningssystem, satsningar på skolornas arbete med

trygghet och normer eller olika ansträngningar för att locka legitimerade och erfarna lärare till de skolor som har störst utmaningar. Det kan också handla om insatser för att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar, till exempel vad gäller elevernas språkkunskaper, syn på sina framtidsmöjligheter eller tillgång till aktiviteter och föräldrastöd. Spännvidden på de kompensatoriska insatser som huvudmännen beskriver visar att huvudmännen måste arbeta brett för att skapa goda förutsättningar för att rektorer och lärare ska kunna fokusera på skolans kärnuppdrag.

Kartläggningen visar att huvudmännen i många fall har begränsad kunskap om effekterna av de vidtagna insatserna. Bristen på kunskap om effekter har sannolikt flera förklaringar. I vissa fall är förklaringen att insatserna är så pass nyligen genomförda att det inte varit möjligt för huvudmännen att bedöma effekterna. I andra fall handlar det om att sambanden är så komplexa att det inte är möjligt att urskilja effekten av en specifik insats. Även om kartläggningen ger få svar om vilka enskilda insatser som är framgångsrika är det tydligt att de huvudmän som fokuserar medvetet på frågan om skolsegregation gör det utifrån en övergripande och långsiktig strategi som inkluderar insatser på samtliga nivåer i styrkedjan. De huvudmännen arbetar dels med insatser på organisatorisk nivå som syftar till att balansera elevsammansättningen, dels med insatser för att skapa så goda förutsättningar som möjligt för rektorer och lärare att kunna fullgöra sina respektive uppdrag. Arbetet ingår som en del i huvudmännens systematiska kvalitetsarbete och sker ofta i samverkan över förvaltningsgränser eller med andra huvudmän.

Så genomförde Skolverket kartläggningen

Inför kartläggningen gjorde Skolverket ett urval om 29 huvudmän. Urvalet gjorde Skolverket utifrån myndighetens kunskap om huvudmännen (bland annat genom uppdraget om samverkan för bästa skola), Skolverkets statistik och utifrån kontakter med Friskolornas riksförbund. Utgångspunkten för urvalet var dels att fånga upp en variation av huvudmän, dels att få med huvudmän som det fanns anledning att anta att de arbetade med frågan om skolsegregation.

De huvudmän som Skolverket valde ut var: Alvesta, Bollnäs, Borlänge, Botkyrka, Eskilstuna, Internationella Engelska skolan, Gävle, Göteborg, Halmstad, Helsingborg, Hudiksvall, Järfälla, Kiruna, Lindesberg, Linköping, Malmö, Norrköping, Nyköping, Skövde, Sollentuna, Stockholm, Strängnäs, Södertälje, Trollhättan, Uppsala, Vittra, Västerås, Örebro och Östersund.

Skolverket skickade en förfrågan till huvudmännen via e-post om att i en telefonintervju diskutera följande tre frågor:

1. Vilka åtgärder vidtar ni för att motverka skolsegregation?
2. Varför har ni valt just dessa åtgärder?
3. Vad blev resultatet av åtgärderna? (Vad fungerade bra och vad fungerade mindre bra?)

PM skolsegregation

Skolverket

2018-06-05
Dnr 2018:00332
10 (10)

Under perioden mars-april 2018 intervjuade Skolverket representanter för den förvaltning eller funktion som ansvarar för grundskolan hos huvudmannen. Totalt intervjuades representanter för 27 av de 29 huvudmän som ingick i urvalet.
